

Afectació de la COVID-19 a l'Economia Social i Solidària

Any 2020

**Economia Social
Catalunya**

Desembre 2020

ENCARREGAT PER:

La Confederació del Tercer Sector Social

<http://www.laconfederacio.org>

ELABORAT PER:

Joan Manel Sánchez Griñó

Joan Trias Badruna

i-LabSo SCCL

<http://ilabso.coop>

Licència Creative Commons

Promou

Generalitat de Catalunya
**Departament de Treball,
Afers Socials i Famílies**

Amb el finançament de:

Editat a partir de la plantilla per a L^AT_EX "The Legrand Orange Book" Versió 2.0 (9/2/15). Autor original: Mathias Legrand. Modificacions de la versió 2.0: Vel. Modificacions per al propi ús: Joan Manel (jmsanchez@ilabso.coop).

Índex

1	Introducció	4
2	Metodologia	6
3	L'AESCAT	10
4	Els efectes de la COVID-19	13
4.1	Impacte sobre les persones	13
4.2	Impacte a l'activitat	19
4.3	Impacte econòmic-financer	22
4.4	Respostes a la crisi	25
5	Conclusions	28
6	Recomanacions	31
A	10 mesures per l'ESS	34

1. Introducció

La COVID-19 és una malaltia, causada pel virus SARS-CoV-2, que a finals de 2019 es detecta per primer cop en humans. A partir d'aquest moment, es comença a propagar per tot el planeta, causant greus problemes de salut i defuncions, i ràpidament arriba al nivell de pandèmia, acompanyada d'una crisi social i dels mercats econòmics a causa de les mesures establertes per tal de contenir la seva propagació entre la població, en una situació en què encara es desconeix tot sobre la malaltia i el virus, no només com erradicar-lo sinó també sobre els seus efectes a curt, mig i llarg termini en les persones.

A febrer de 2020 es diagnostica el primer cas a l'Estat espanyol i és a partir d'aquest moment que es comencen a aplicar mesures legals, d'una forma progressiva, a la vegada que entre la població comença a créixer la consciència sobre la problemàtica associada a la malaltia. Les mesures aplicades inclouen distanciament físic entre les persones, utilització de mascaretes, evitar les relacions físiques i un seguit d'altres mesures que acaben en un estat d'alarma que, bàsicament, consisteix en la paralització de l'espai públic i el tancament de totes aquelles activitats que comportin presencialitat, amb la conseqüent aturada de comerços, oficines, fàbriques, activitats culturals, etcètera. És a dir, es paralitza la societat i l'economia en tot allò que no sigui declarat com a activitat essencial. Aquesta paralització total es perllonga durant un temps i després es va modelitzant, a mida que l'activitat es va podent adaptar i es va tenint més coneixement sobre el virus i la malaltia.

La pandèmia de la COVID-19 afecta a tothom i a totes les activitats, afectant també, com és natural, a l'Economia Social i Solidària (ESS) i a les persones que la conformen.

L'ESS està formada per les organitzacions, entitats, empreses o agrupacions de persones que actuen de forma coherent amb els principis i valors de l'Economia Social. Tanmateix, la legislació actual reconeix com a Economia Social a associacions i fundacions amb activitat econòmica, cooperatives, centres especials de treball, empreses d'inserció, societats laborals, mutualitats, confraries i societats agràries.

Respecte a quines són les característiques de l'ESS, en el llibre blanc de l'Economia Social a Catalunya, que va servir com a referència per la redacció dels estatuts de l'AESCAT, es defineix el següent:

- Ser iniciatives que procedeixen d'un grup de ciutadans.
- El poder polític en l'interior de l'empresa no es fonamenta en la propietat del capital.
- La participació dels treballadors i dels socis en els òrgans polítics de l'empresa.
- Una distribució limitada o no dels beneficis.
- Un objectiu explícit de benefici a la comunitat.

La pròpia AESCAT, en el document de proposta de Bases de la Llei d'Economia Social i Solidària, presentat l'octubre de 2020, identifica que els principis i els valors de les organitzacions de l'ESS són:

- Orientació cap a l'interès general i el bé comú: impacte social positiu de l'activitat.
- Sense finalitat de lucre o distribució limitada i transparent d'excedents vinculada a l'activitat desenvolupada per les persones que en són membres i no al capital.
- Funcionament democràtic i sistemes de governança democràtica, en la decisió i en la participació, que incorporin els diferents col·lectius que formen l'entitat.
- Transformació social feminista i d'igualtat de gènere.
- Generació d'ocupació estable, relacions laborals justes i de qualitat, i equitat salarial.
- Compromís amb el medi ambient.
- Arrelament en el territori i participació en el teixit social.
- Transparència sobre l'activitat, sistema de govern, gestió i distribució d'excedents i retribucions.
- Intercooperació amb altres iniciatives de l'ESS.

Totes aquestes característiques es poden resumir en què l'ESS són "organitzacions que posen les persones al centre". I, com a tals, han mostrat sempre una capacitat de resistir i adaptar-se a les situacions de forma respectuosa i justa, aportant solucions imaginatives no excloents i que aboleixen les desigualtats.

En aquest panorama de pandèmia, l'ESS també ha hagut d'adaptar-se, innovar i aprendre. I ho ha hagut de fer igual i amb la mateixa urgència que la resta d'esferes de l'economia i la societat. En alguns períodes del que portem de pandèmia, s'ha pogut veure mostres de solidaritat a nivells que difícilment poden veure's en situacions de "normalitat". I l'ESS no ha estat la única que ha contribuït amb idees innovadores i espais de respir. Segurament la diferència és ser la única que ho fa sistemàticament, hi hagi una pandèmia o en situació de (a)normalitat de mercats. Ens ho mostren anualment els diferents baròmetres i informes sobre el sector. I volem mostrar-ho puntualment (i esperem que per únic cop) en aquest informe.

L'informe comença amb una breu explicació sobre què és i qui conforma l'Associació Economia Social Catalunya (AESCAT). Tot seguit s'analitzen els efectes de la COVID-19 a l'ESS, estructurant-ho en quatre apartats. Els tres primers fan una visió sobre l'impacte que està tenint sobre les persones, a l'activitat i en els aspectes econòmic-financers; el quart busca solucions a la crisi. A partir de les conclusions de l'anàlisi, es proposa un seguit de recomanacions relacionades amb com superar aquesta situació i com encaminar el futur a partir d'aquest moment.

2. Metodologia

Aquest informe és fruit de l'agregació de les diferents fonts de dades disponibles a les cinc entitats agrupades a l'AESCAT, sense que s'hagi realitzat un disseny de la investigació específic, establiment de l'univers o disseny mostral. Tot i això, en el si de l'AESCAT es va produir un diàleg previ que ha possibilitat l'homologació d'alguns indicadors recollits entre les diferents entitats. La taula 2.1 (pàgina 8) mostra les fonts de dades i les seves característiques més significatives.

La Confederació Empresarial del Tercer Sector Social de Catalunya (la Confederació), la Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya (XES) i la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya (la Taula) han realitzat estudis propis, de llarga trajectòria en els tres casos, sobre la base de les organitzacions a les que representen a les que han afegit preguntes específiques sobre la situació generada per la COVID-19. En el cas de la Taula, l'estudi d'enguany se centra en l'àmbit territorial de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, exclosa la capital i la resta del territori català.

La Confederació de Cooperatives de Catalunya (CoopCat) no ha impulsat un estudi conjunt a totes les branques del cooperativisme, tot i que al principi de la pandèmia va difondre un qüestionari, mitjançant els diferents canals disponibles, preguntant sobre la situació, les previsions i les necessitats de les cooperatives. Algunes de les federacions associades a CoopCat sí que han realitzat informes propis. La Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya (FCTC), en el seu baròmetre anual del cooperativisme, ha afegit tot un bloc de preguntes específiques sobre la situació de la COVID-19. La Federació de Cooperatives d'Ensenyament de Catalunya (FCEC) també va llençar un qüestionari entre les seves associades, molt concís i centrat en aspectes econòmics de l'afectació de la pandèmia. En el cas de la Federació de Cooperatives Agràries de Catalunya, es disposa d'un informe qualitatiu que exposa la situació del conjunt del sector agroalimentari i les especificitats dels diferents subsectors.

La Federació de Mutualitats de Catalunya (FMC) ha realitzat un qüestionari ad-hoc que recull l'impacte de la COVID-19 en el mutualisme.

Les enquestes realitzades han estat totes autoadministrades per internet, amb treballs de camp en dates molt disperss i amb durades també diferents, amb l'inici de les més primerenques al maig de 2020 i la més tardana al desembre. Algun dels estudis havia calculat l'error mostral, i en algun cas els resultats als informes respectius s'havien treballat amb ponderacions de les dades. En aquest informe, però, s'ha de tenir en compte dos casuístiques en relació a les dades: aquelles que estan extretes directament dels respectius informes, que es mencionen tal com han estat publicades sense cap tipus de càlcul posterior i que, per tant, poden estar ponderades o no en relació al seu univers; i aquelles dades que es mostren com a indicadors de l'AESCAT, que són fruit d'un treball posterior que, en alguns casos, ha consistit en la recodificació d'una o diverses variables originals i que no es ponderen en cap situació, ja que no es disposa d'un disseny mostral previ.

A la taula 2.1 també es mostren els universos de referència de cada estudi. En la majoria de casos, els universos fan referència, encara que no sigui explícitament, a les organitzacions de base de les sòcies. És a dir, a la capa més externa de la família i no a les entitats representatives de segon i tercer nivell. En el cas de la XES, però, el qüestionari l'han respost tant entitats sòcies com entitats no sòcies (és un qüestionari de caràcter volgudament obert), a més que l'informe inclou informació als sectors agroecològic i tecnològic, amb dades provinents de Pam a Pam.

Un altre aspecte a tenir en compte és la diferència en els períodes de referència dels diferents qüestionaris. Tot i que en tots els casos s'ha tingut en compte només preguntes que facin referència a la COVID-19, els qüestionaris s'hi referien de diferent manera:

- La Confederació fa referència a “estat d'alarma”, “la pandèmia” “crisi” o, si es fa referència a períodes concrets. Per exemple, es pregunta per l'abril de 2019 i de 2020, el que permet avaluar l'impacte en el pic de la pandèmia.
- La XES fa referència a “estat d'alarma”, “confinament” o “confinament estricte”, “paralització econòmica” o, si es fa referència a períodes concrets, es pregunta pel primer semestre de 2020, el que permet comparar amb el primer semestre de l'any anterior.
- CoopCat fa referència a “pandèmia covid-19” o “situació d'emergència actual”, i no ha fet preguntes per períodes concrets.
- FCTC fa referència a “crisi”, “crisi del coronavirus”, “estat d'alarma” o “situació actual”, i no ha fet preguntes per períodes concrets.
- FCEC fa referència al període concret entre març i juny del curs 2019-2020.

Taula 2.1: Fonts de dades

Error mostrat	Treball de camp	Respostes	Univers
Confederació Empresarial del Tercer Sector Social de Catalunya			
Anuari especial Covid-19	Maig-juliol	121	Organitzacions del Tercer Sector Social amb 4 o més persones contractades
Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya			
Informe impacte de la COVID-19 en l'ESS	1 juliol – 30 setembre	129	Organitzacions de l'Economia Social i Solidària
Confederació de Cooperatives de Catalunya			
Qüestionari inicial sobre necessitats		102	Cooperatives de Catalunya
Baròmetre cooperatiu de la Federació de Cooperatives de Treball, apartat Covid-19	12 maig – 7 juliol	75	607 cooperatives associades a la FCTC
Qüestionari de la Federació de Cooperatives d'Ensenyament centrat en la dimensió econòmica	6-16 octubre	14	Cooperatives federades a la FCEC
Impacte i situació de la COVID-19 en les cooperatives agràries i els seus socis	Editat maig 2020		Cooperatives agràries de Catalunya
Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya			
Baròmetre tercer sector (Àrea Metropolitana de Barcelona)	Maig-agost	123	Organitzacions del Tercer Sector Social de l'AMB, excepte Barcelona
Federació de Mutualitats de Catalunya			
Qüestionari ad-hoc covid 19	15-18 Desembre	21	Mutualitats federades

Pel que fa als indicadors, com ja s'ha comentat, se n'ha generat un nombre reduït. Això és perquè els indicadors AESCAT sobre l'afectació de la COVID-19 a l'ESS s'ha buscat que siguin compartits pel major nombre de qüestionaris possibles, posant com a criteri lliandar que puguin ser generats amb, com a mínim, tres fonts d'informació que comptin amb preguntes homologables entre elles, tant en el fons de la qüestió com en la formulació i les opcions de resposta.

Els indicadors seleccionats són els següents:

1. Percentatge d'organitzacions que han implementat diferents mesures laborals per fer front a la COVID-19
2. Percentatge de persones afectades per ERTO
3. Percentatge d'organitzacions que complementen el salari a les persones en ERTO
4. Percentatge d'organitzacions que han hagut d'aturar l'activitat (de forma parcial o total)
5. Percentatge d'organitzacions que han utilitzat diferents mecanismes financers per fer front a la COVID-19
6. Percentatge d'organitzacions que ha participat en xarxes / iniciatives / respostes col·lectives a les diferents necessitats socials sorgides durant l'estat d'alarma
7. Percentatge d'organitzacions que han identificat les diferents mesures proposades com a necessàries per fer front a la COVID-19

L'informe repassa els efectes de la COVID-19 a l'Economia Social i Solidària tenint en compte quatre aspectes diferents: els impactes sobre les persones, els impactes a l'activitat i els impactes econòmico-financers, a més de les solucions a la crisi. Els indicadors seleccionats aporten una visió conjunta que es complementa amb el coneixement generat per les diferents entitats respecte a l'afectació de la crisi en la respectiva família de l'ESS. Els indicadors compactats fan referència

al percentatge d'organitzacions que han respost cadascuna de les diferents enquestes que s'han realitzat, identificant-les per la família a la que fan referència: “**Tercer Sector Social**” fa referència al "Anuari especial Covid-19" de La Confederació Empresarial del Tercer Sector Social de Catalunya; “**Cooperativisme**”, o cooperatives, fa referència a l'apartat especial Covid del "Baròmetre Cooperatiu" de la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya; “**Mutualisme**”, o mutualitats, fa referència a l'enquesta realitzada per valorar l'impacte a les mutualitats realitzada per la Federació de Mutualitats de Catalunya; “**Economia Solidària**” fa referència a l'informe “L'impacte de la COVID-19 sobre l'economia social i solidària: solidaritat malgrat les dificultats” de la Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya. A l'informe, quan es fa referència a l'entitat que ha realitzat l'estudi és perquè s'estan exposant les dades publicades per la pròpia entitat.

3. L'AESCAT

L'Associació Economia Social Catalunya (AESCAT) és l'entitat representativa de l'economia social a Catalunya. Creada el maig de 2017, està formada per cinc grans organitzacions de segon i tercer nivell que representen les 4 famílies de l'economia social i solidària: Cooperativisme, Tercer Sector Social, Mutualisme i Economia Solidària.

El cooperativisme i el mutualisme són dues famílies que es defineixen per la forma jurídica de les seves organitzacions, el que permet identificar-les de forma clara. En el cas de les organitzacions del Tercer Sector Social i de l'Economia Solidària, s'ha de tenir en compte diversos aspectes.

La singularitat del Tercer Sector Social és que està format per organitzacions sense ànim de lucre que tenen com a objectiu de la seva actuació l'atenció a les persones, especialment les més vulnerables. Això inclou formes jurídiques diferents, com les associacions, les fundacions i les cooperatives d'iniciativa social. També es consideren part del Tercer Sector Social els centres especials de treball d'iniciativa social i les empreses d'inserció.

Pel que fa a l'Economia Solidària, la definició de les organitzacions que en formen part tampoc està relacionada amb una o diverses formes jurídiques, sinó amb el compromís amb uns valors i principis que condicionen la forma de funcionar i d'actuar de les organitzacions, fins i tot encara que es tracti de grups de persones sense personalitat jurídica però amb unes finalitats i compromisos afins als de l'entitat.

Degut a les característiques de les organitzacions, tant de les de base com de les representatives, que conformen l'Economia Social, és freqüent la múltiple pertinença a diferents organitzacions, sense que existeixi encara un registre que unifiqui organitzacions i associacions a les que pertanyen.

La **Confederació de Cooperatives de Catalunya** (CoopCat) és l'entitat que representa a les cooperatives, que és una entitat representativa de tercer nivell que agrupa les cinc federacions de cooperatives que engloben les diferents branques del cooperativisme a Catalunya: agrari, consum, ensenyament, habitatge i treball, representant 3.951 empreses cooperatives, que generen 46.772

llocs de treball, amb 2.200.000 persones sòcies, entre consumidores, treballadores i productores, i que generen 4.614 milions d'euros. En l'àmbit del coneixement sectorial, CoopCat realitza un conjunt de breus estadístics amb les dades genèriques del cooperativisme. Són les diferents federacions les que realitzen estudis sectorials amb més detall. En destaca el Baròmetre Cooperatiu de la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya (FCTC), un estudi quantitatiu anual realitzat des de l'any 2014 i que contribueix al coneixement del cooperativisme de treball, ajudant a conèixer la realitat de les cooperatives federades i contribuint a detectar canvis i tendències.

El Tercer Sector Social, a més del que ja s'ha comentat, i precisament pel seu tarannà i objectius, està representat per dues entitats, la Confederació Empresarial del Tercer Sector i la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya.

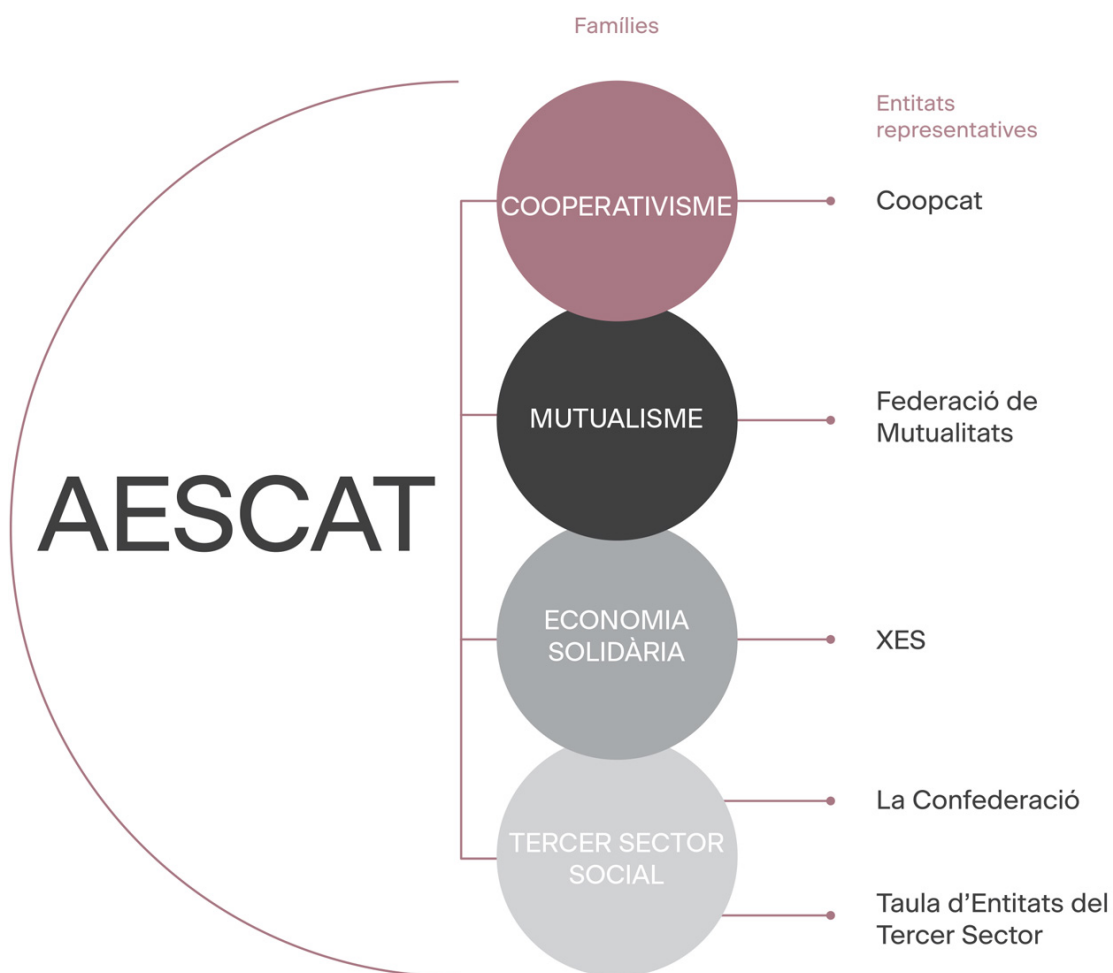
La Confederació Empresarial del Tercer Sector Social de Catalunya (la Confederació) és una entitat representativa de tercer nivell en la que participen de forma directa 23 entitats, de les que són 20 de segon nivell i 3 de primer nivell, arribant a representar a un total de 1.205 organitzacions. El seu objectiu és la representació patronal i l'enfortiment del Tercer Sector Social de Catalunya, com a sector generador d'activitat econòmica i d'ocupació. En l'àmbit del coneixement sectorial, impulsa la realització de l'Anuari de l'Ocupació del Tercer Sector Social a Catalunya, un estudi quantitatiu anual realitzat des de l'any 2015 i que té per objectiu estudiar i explicar l'estat i evolució de l'ocupació en el sector, centrant-se en les organitzacions amb 4 o més persones treballadores.

La Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya (la Taula) és una entitat representativa de tercer nivell en la que participen, de forma directa, 34 federacions del tercer sector social arribant a representar més de 3.000 organitzacions. La seva acció se centra sobretot a fer incidència per defensar els drets socials i enfortir el tercer sector. En l'àmbit del coneixement sectorial, la Taula disposa de dues eines: el baròmetre del tercer sector social i el mapa del tercer sector. El baròmetre és un informe anual que analitza i mostra la realitat de diferents aspectes de les entitats que formen part de les federacions sòcies. En canvi, en el mapa del tercer sector s'inclouen tant les entitats sòcies de les federacions que formen part de la Taula com entitats socials que no formen part.

La Federació de Mutualitats de Catalunya (FMC) és l'entitat que representa les mutualitats, que són organitzacions personalistes i democràtiques, sense afany de lucre i amb un fort arrelament en el territori. El servei principal que presten són les assegurances dirigides a les persones (vida, malaltia, salut i enterrament). Hi ha mutualitats que tenen centres mèdics pels mutualistes i, en alguns casos, amb concert de la Generalitat. La Federació de Mutualitats és una entitat representativa de segon nivell amb gairebé 125 anys d'història i que agrupa a 29 mutualitats de previsió social catalanes amb 287.000 persones sòcies i 1.289.000 persones protegides, i que genera 1.148 llocs de treball. En l'àmbit del coneixement sectorial, la Federació de Mutualitats realitza un estudi anual comparatiu de caràcter quantitatiu des de 2014, amb les xifres més destacades del sector, tant en l'àmbit econòmic com sociolaboral.

La Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya (XES) és una associació que agrupa a 310 sòcies i 7 entitats de suport amb l'objectiu de defensar un sistema econòmic respectuós amb les persones, el medi ambient i els territoris i que funcioni sota criteris democràtics, d'horitzontalitat, transparència, equitat i participació. En l'àmbit del coneixement sectorial, la XES disposa del Balanç Social, que és una eina de rendició de comptes i mesura d'impacte social, ambiental i de bon govern. Les organitzacions que el fan poden fer servir els resultats per millorar internament alhora que permet tenir dades agregades dels estàndards ètics de l'Economia Solidària i el Mercat Social.

En resum, l'AESCAT està formada per 5 entitats representatives de l'Economia Social, tres de tercer nivell que agrupen 51 organitzacions, i dues de segon nivell, que agrupen, 335 organitzacions. En total, l'AESCAT aglutina a 7.422 organitzacions de base de l'Economia Social, 139.202 persones treballadores, 2,5 milions de persones i 7.853M€ de facturació.

L'Associació Economia Social Catalunya (AESCAT) és una organització sense afany de lucre i de quart nivell que agrupa les principals plataformes de representació de les diferents famílies de l'economia social de Catalunya.

7.422 organitzacions

139.202 persones treballadores

2,5 milions de persones

7.853 milions d'euros de facturació

4. Els efectes de la COVID-19

4.1 Impacte sobre les persones

L'impacte que la COVID-19 ha tingut, i està tenint, sobre les persones es pot mesurar en diversos àmbits: des de l'afectació a la salut, les necessitats de cura i atenció o l'afectació a l'àmbit laboral, per exemple.

En l'àmbit laboral, i tenint en compte un conjunt delimitat de mesures proposades a les organitzacions i empreses de l'Economia Social i Solidària, són molt poques (un 14,3% del Mutualisme, un 13,2% de l'Economia Solidària i un 3,3% del Cooperativisme) les que no han hagut d'aplicar alguna de les mesures proposades.

De les diverses mesures proposades a les organitzacions en els qüestionaris, la més implementada és la realització del **teletreball**. El percentatge més baix d'organitzacions i empreses que han aplicat teletreball es troba entre el Mutualisme, amb un 76,2%, seguit d'aprop per l'Economia Solidària, amb un 79,1%, i el Tercer Sector Social, amb un 81,8%. On més teletreball s'ha realitzat és en el Cooperativisme, amb un 97,2%. S'ha de tenir en compte, però, que l'informe del Baròmetre Cooperatiu indica que el 64,8% de les cooperatives de treball ja estava preparada per al teletreball, mentre que el 32,4% ha començat a fer teletreball arrel de la crisi i un 2,8% realitza una activitat que no li ha permès teletreballar.

L'informe sobre l'impacte de la COVID-19 de la XES quantifica la implantació del teletreball en el 55% del total de persones treballadores, essent més comú entre les dones (59%) que entre els homes (53%). El 55% de persones treballadores fent teletreball és un percentatge menor al 79,1% d'organitzacions que l'han implementat. Aquesta diferència s'explica perquè les entitats i empreses amb un nombre major de persones treballadores són també les que realitzen activitats que han estat considerades com a essencials i que s'han continuat realitzant de forma presencial.

El teletreball també ha anat acompanyat d'altres mesures com, per exemple, la flexibilització de l'horari laboral, implementada a gairebé totes les organitzacions i empreses de la XES i en el

75,7% de La Confederació; la reducció de la jornada laboral mantenint el salari, implementada a un 20% de les organitzacions i empreses de la XES i en el 11,8% de La Confederació; o altres mesures en aquest sentit, però no concretades, aplicades pel 8,1% de les organitzacions i empreses de la Confederació. L'Anuari especial Covid-19, de La Confederació, també posa de manifest que la implementació sobtada del teletreball durant la primera fase crítica de la pandèmia va suposar dificultats per assegurar el compliment de la llei de protecció de riscos laborals en el 17,4% de les organitzacions i empreses.

La segona mesura que més s'ha aplicat són els **ERTOs**, amb un percentatge molt semblant, proper al 30% a les organitzacions i empreses de totes les famílies, excepte entre el Mutualisme on no se n'ha registrat cap. Tant en el cas de les organitzacions i empreses de l'Economia Solidària com en les del Tercer Sector Social, la majoria d'ERTOs (85% i 92,3% respectivament) ha estat per causa de força major, és a dir, que venen determinats per l'obligació de tancament, per la dedicació a una de les activitats suspeses pel RD 432/2020, pel qual es declara l'estat d'alarma, o bé perquè una normativa autonòmica o local que així ho ha decretat. La Confederació ha identificat que els ERTOS han afectat principalment als equips d'atenció directa (77,0%), i a aquells àmbits on es va donar una aturada dràstica de l'activitat, com pot ser el lleure educatiu. El principal motiu dels ERTOS ha estat el tancament de serveis i centres (48,4%) i la majoria han estat ERTOS de suspensió del contracte de treball (81,3%) i de reducció de la jornada laboral (68,7%).

La **reducció de jornada** es posiciona com a tercera mesura aplicada, amb percentatges entre el 15% i el 20%, amb l'excepció del Mutualisme.

La resta de mesures proposades compten totes amb percentatges d'aplicació menors, per sota del 20% a totes les famílies. Les organitzacions i empreses que més han optat per la realització de **vacances pagades** durant el període de COVID-19 són les del Tercer Sector Social, amb un 13,2%, seguides del Mutualisme, amb un 4,8%, l'Economia Solidària, amb un 3,1%, i el Cooperativisme, amb un 1,4%.

Pel que fa a la **reducció de salaris**, és en el cooperativisme on més ha estat emprada aquesta mesura, amb un 14,1%. A gairebé vuit punts hi ha les organitzacions i empreses de l'Economia Solidària i, a més de deu punts, les del Tercer Sector Social. El Baròmetre Cooperatiu assenyalava que el 40% de les cooperatives de treball que han aplicat rebaixes salarials no preveu encara la restitució dels sous, un altre 40% creu que els podrà restituir a curt termini i el 20% creu que els podrà restituir a mig/llarg termini.

Els **acomiadaments** són la mesura que menys s'ha aplicat. El percentatge més alt d'organitzacions i empreses que han hagut de realitzar-los són les del Tercer Sector Social, amb un 5%, seguides per les del Cooperativisme, l'Economia Solidària amb un 2,3% i, finalment, el Mutualisme amb un 0%. Tot i els percentatges tan baixos en els acomiadaments, l'informe de la COVID-19 realitzat per la XES indica que el confinament va suposar una davallada del 38% de persones assalariades a les organitzacions, que es va recuperar, en part, amb la nova normalitat però lluny dels valors de 2019. En el cas de les organitzacions i empreses de La Confederació, a l'abril s'havia perdut aproximadament el 9,7% del total de contractes que hi havia un any abans. En el cas de les cooperatives, el 11,4% afirma haver finalitzat contractes d'obra i servei de personal perquè els projectes o comandes han quedat parats o cancel·lats.

La bossa d'**altres mesures**, que en el cas del Tercer Sector Social ha estat marcat pel 50,4% de les organitzacions i empreses, inclou aspectes com bossa d'hores, mobilitat interna o permís

extraordinari remunerat, o la no contractació de persones que s’havia previst en els pressupostos de 2020, com li passa al 27,5% de les cooperatives de treball.

La figura 4.1 mostra els percentatges de resposta a aquestes preguntes. Les diferents mesures no són excloents entre elles, havent-se pogut implementar de forma conjunta.

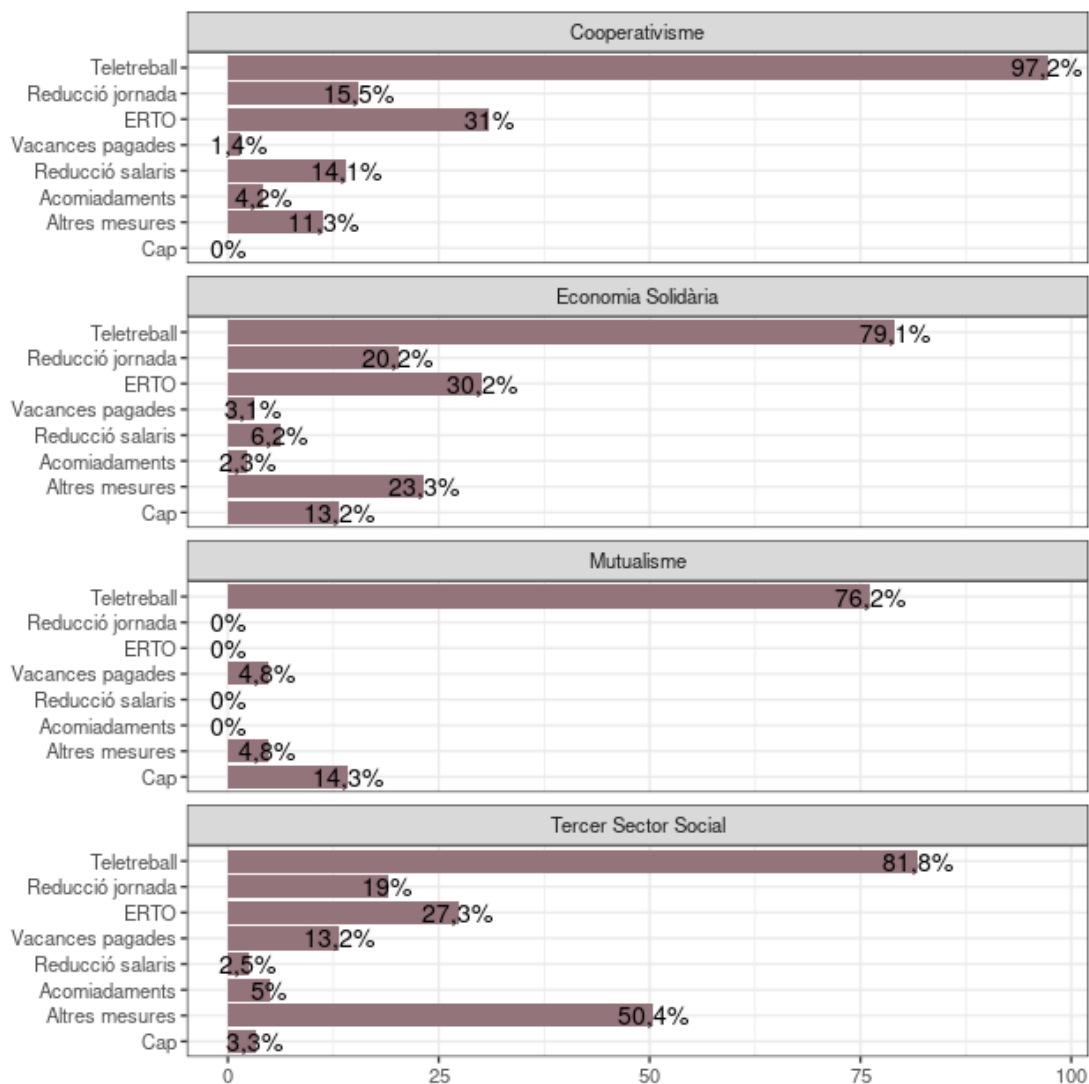

Figura 4.1: Percentatge d’organitzacions que han implementat cadascuna de les diferents mesures laborals per fer front a la COVID-19

Tenint en compte totes aquestes mesures, La Confederació xifra que, del total de persones contractades pel Tercer Sector Social a l’abril de 2020, el 31,4% han continuat amb l’atenció directa presencial, el 20,1% ha reballat des de casa, el 14,4% ha estat de baixa laboral, el 22,8% ha estat afectats per un ERTO i el 11,3% restant es trobava en altres situacions (reducció de jornada, vacances o bossa d’hores principalment).

Pel que fa als ERTOS, el percentatge de persones que s’han vist afectades és molt diferent. El

Cooperativisme és la família on més persones sembla haver afectat, amb el 68,2% d'organitzacions i empreses amb afectacions entre el 76% i el 100% de tota la plantilla. Les organitzacions i empreses del Tercer Sector Social és on s'ha donat la incidència més baixa, amb el 33,3% d'organitzacions i empreses on ha afectat a menys del 25% de la plantilla i un altre 33,3% on ha afectat a entre el 26% i el 50% de la plantilla.

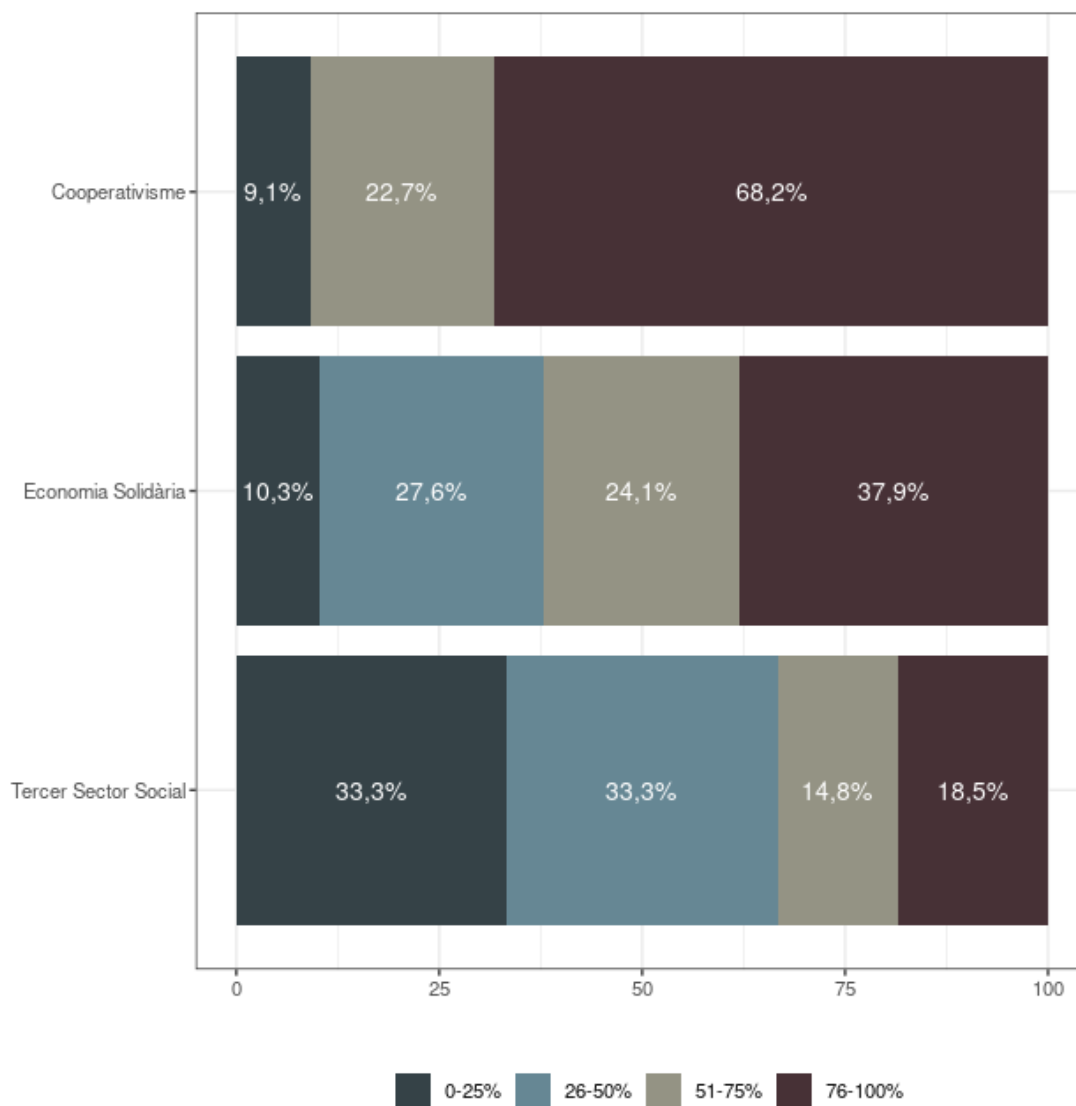

Figura 4.2: Distribució de les entitats segons el percentatge de persones afectades per ERTO

El 50% de les organitzacions i empreses del Tercer Sector Social amb ERTO ha complementat el salari de les persones afectades fins arribar al 100%. També ho han fet gairebé el 45,5% del Cooperativisme i un 24% de l'Economia Solidària. L'informe realitzat per La Confederació assenyala que el complement dels ERTOS no ha estat sempre lineal, aplicant-se només a una part del personal en el 13,3% de les organitzacions.

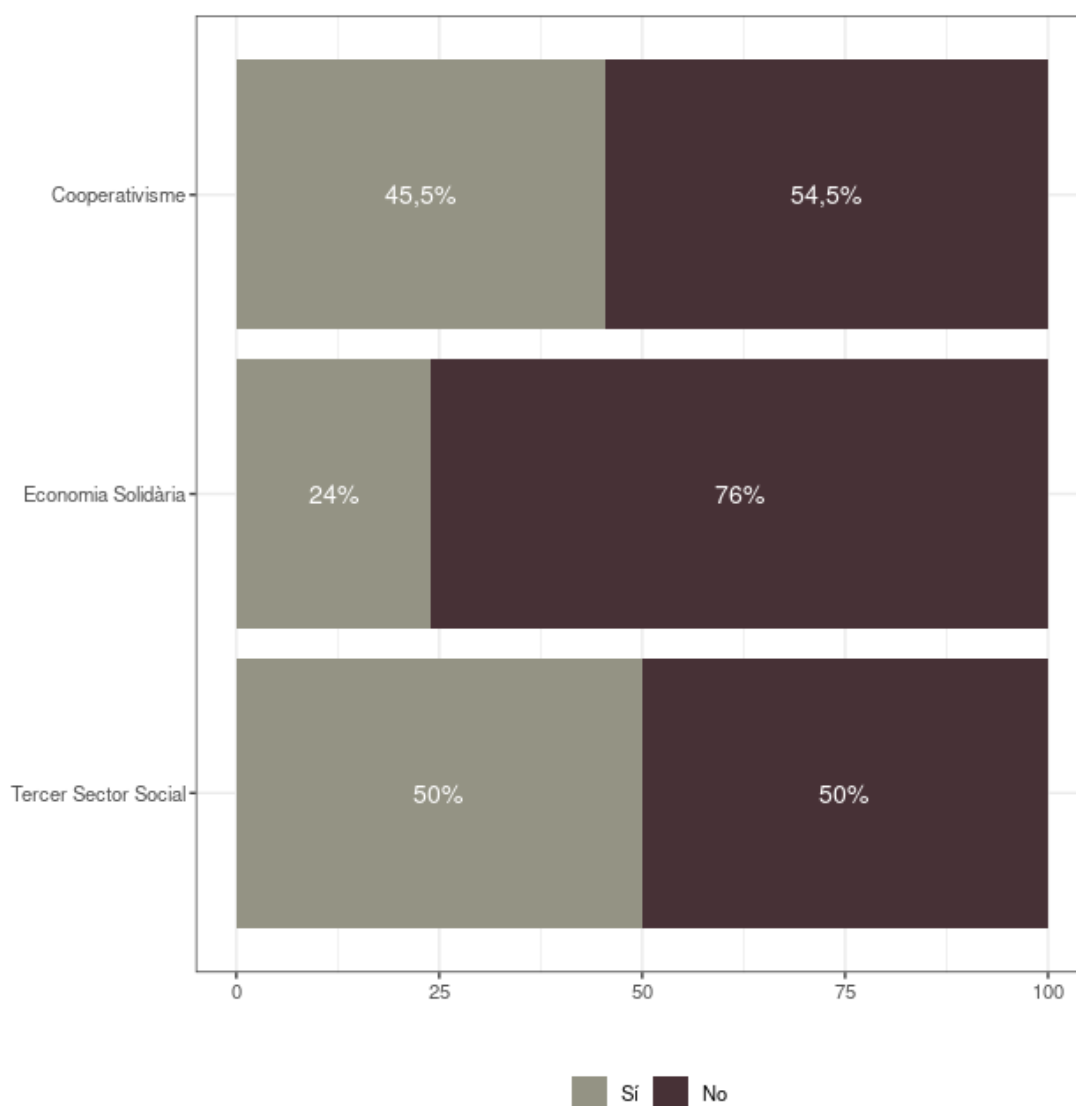

Figura 4.3: Percentatge d'organitzacions que complementen el salari a les persones en ERTO

Les organitzacions de l'ESS també han posat en marxa mecanismes per tenir cura de les persones de les organitzacions i empreses. En aquest sentit, l'informe sobre al COVID-19 de la XES identifica que el suport mutu i emocional entre les companyes i companys és un dels recursos o iniciatives internes de les organitzacions més important per fer front al context de confinament, implementant-se alguna mesura en el 73% de les organitzacions i empreses. Amb l'objectiu d'enfortir la cohesió interna de l'equip i garantir el suport emocional mutu per afrontar una situació tan excepcional, s'han pres mesures com l'augment de la periodicitat de les reunions i de la comunicació interna, o la creació d'espais lúdics fora de l'àmbit laboral. En el cas de les cooperatives de treball, el 44,9% ha pres mesures extraordinàries de cura per a les persones que formen part de la cooperativa, mentre que tres de cada quatre ha generat espais o mecanismes per compartir la situació emocional de les persones de l'equip durant l'estat d'alarma.

Però el treball directe amb les persones, necessari i indispensable en algunes de les activitats del Tercer Sector Social, ha fet més vulnerables les persones treballadores davant de possibles contagis, tot i que s'hagin extremat les mesures de seguretat. Per aquest motiu, no totes les mesures

aplicades han pogut revertir sobre el benestar de les persones treballadores. L'informe de La Confederació identifica que, tot i que les baixes laborals sempre han estat presents en l'estructura de la contractació del Tercer Sector Social, la pandèmia de la Covid-19 ha comportat que el nombre de persones en aquesta situació hagi augmentat fins a duplicar-se a l'abril de 2020 en relació al mateix mes de l'any anterior.

4.2 Impacte a l'activitat

L'aturada de l'activitat ha estat molt diferent a les organitzacions i empreses de les diferents famílies de l'Economia Social i Solidària. El Cooperativisme és on més s'ha aturat l'activitat, amb un 43,7% (l'aturada complerta durant l'estat d'alarma ha afectat a un 10% de les cooperatives de treball). Les segueixen el Tercer Sector Social i el Mutualisme, amb un 14%, i per últim, l'Economia Solidària, amb un 4,7%.

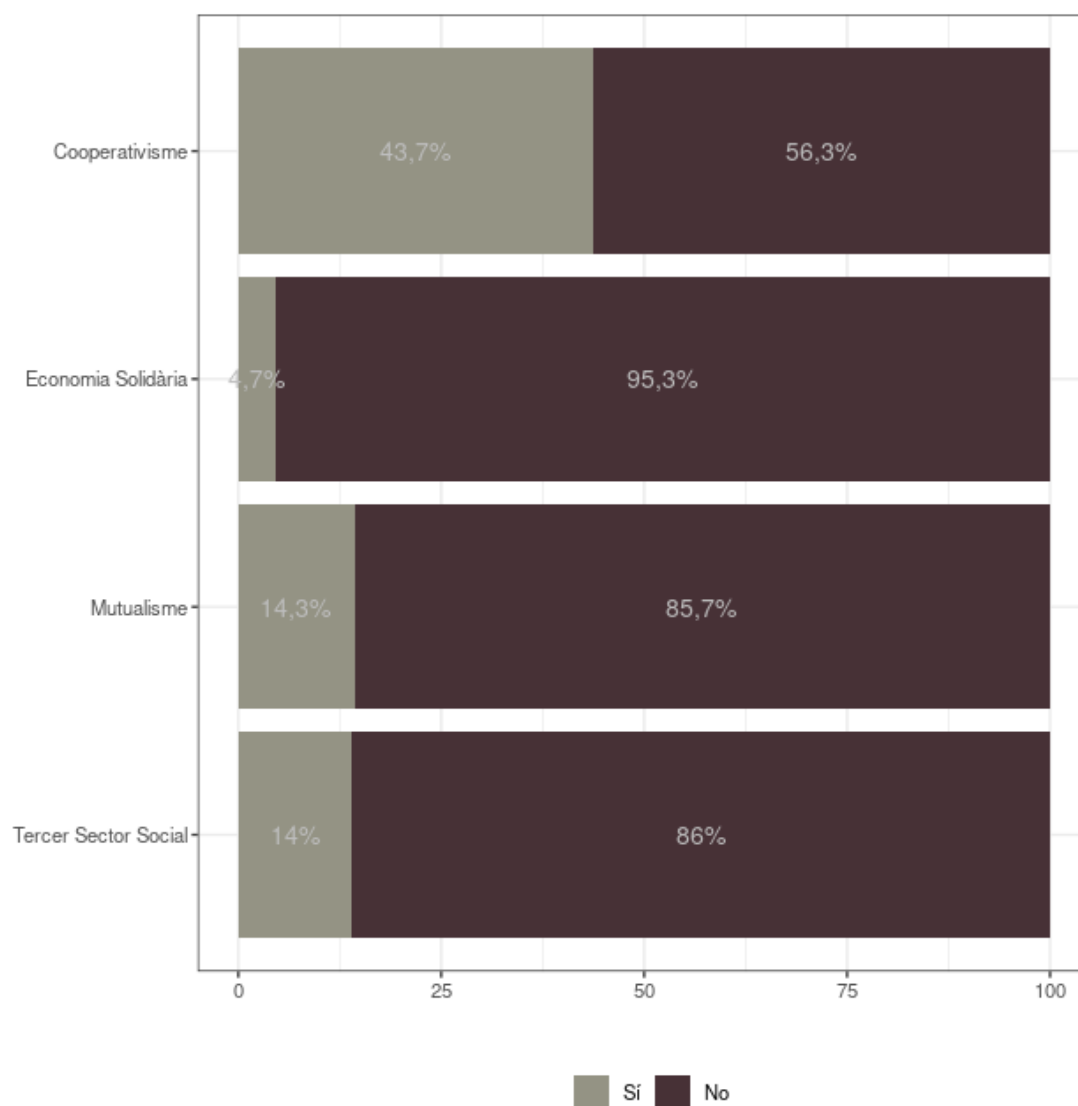

Figura 4.4: Percentatge d'organitzacions que han hagut d'aturar l'activitat (de forma parcial o total)

En el cas de les Mutualitats, es fa necessari distingir l'afectació segons el tipus d'activitat. Els serveis asseguradors no s'han interromput durant el confinament, donant la cobertura i les prestacions a les persones assegurades. En el cas dels serveis d'enterrament, l'activitat sí que s'ha vist augmentada degut als efectes de la pandèmia sobre la població. I en una posició paradoxalment oposada, degut als efectes col·laterals de les mesures legals establertes per controlar la situació, les mutualitats amb prestacions sanitàries han vist disminuïda la sinistralitat perquè els centres mèdics han hagut d'estar tancats en diversos moments de l'estat d'alarma. D'altra banda, els hospitals

vinculats a les mutualitats han incrementat la seva activitat assistencial a causa de la l'atenció a persones amb la COVID-19.

El 41,8% de les organitzacions vinculades a La Confederació diu haver mantingut l'**activitat ordinària** amb normalitat, però adaptada a la nova normalitat, mentre que el 17,8% ha incrementat notablement l'activitat per donar resposta a la nova situació. L'atenció directa l'ha seguit fent de forma presencial el 70,7% de les organitzacions de La Confederació, tot i que modificant les jornades de les persones treballadores; mentre que el 41,3% de les entitats de La Taula a l'Àrea Metropolitana de Barcelona, durant la primera onada de la pandèmia, han realitzat l'atenció a usuaris/es exclusivament de forma telemàtica, el 50,1% han combinat telemàtic i presencial i el 8,6% ha fet una feina exclusivament presencial.

Respecte a les mesures de seguretat amb les que s'ha realitzat aquesta activitat, les organitzacions i empreses de La Confederació garanteixen la **protecció de les persones treballadores** d'atenció directa a través de la facilitació de materials de protecció (98,7% de les entitats), donant en major mesura guants (64,9%) hidrogel (64,8%) i mascaretes (62,9%). L'obtenció d'aquests materials ha estat en major mesura gràcies als proveïdors habituals de les pròpies entitats (54,0%). Pel que fa a proves PCR, el 52% ha pogut fer proves als equips de treball d'atenció directa presencial i el 30,9% al 100% de l'equip tècnic d'atenció directa. La majoria de les proves (79,5%) s'han realitzat mitjançant l'autoritat pública sanitària.

L'**adaptació de l'activitat a les normatives específiques** per treballar durant l'estat d'alarma ha comportat que el 22,9% de les cooperatives de treball hagi hagut d'aturar-se, necessitant una mitjana de 53 dies per completar l'adaptació, mentre que si es té en compte l'aturada de l'activitat per qualsevol motiu, aquesta ha estat de 68 dies de mitjana.

A dues de cada tres cooperatives de treball, la crisi li ha comportat una disminució de **clients**, mentre que en un 2,8% li han augmentat. En el cas de les organitzacions i empreses de La Confederació, el nombre de persones ateses s'ha mantingut estable, amb una diferència entre l'abril de 2020 i l'abril de 2019 d'un punt. La Taula del Tercer Sector també ha observat aquesta mateixa pauta a les entitats i empreses del tercer sector de l'Àrea Metropolitana de Barcelona durant la primera onada de la pandèmia. En general, valora que l'augment de persones ateses és de l'1,1%, tot i que només ha afectat a un terç de les entitats. Si es té en compte només aquest terç de les entitats que han augmentat l'atenció, aquestes al març havien hagut d'assumir un increment de gairebé el 50% de les persones ateses en relació a la mateixa data de l'any passat. Per al 44,8% de les organitzacions de l'entitat, l'activitat ha augmentat amb la crisi de la COVID-19 (en un 22,9% ha augmentat considerablement) mentre que, en un 42,6% l'activitat s'ha reduït (en un 15,1% s'ha reduït considerablement).

El 81,7% de les cooperatives de treball ha hagut d'**aturar projectes, contractes o comandes**, afectant de mitjana a gairebé la meitat de projectes que tenien i majoritàriament, en un 64,1%, aquesta aturada ha estat per necessitats dels clients, en un 17,2% per necessitats pròpies de la cooperativa i en un 4,7% per necessitats de cures de les persones treballadores.

Quant a la **cancel·lació de projectes, contractes o comandes**, aquesta ha afectat al al 62,9% de les cooperatives de treball, afectant, de mitjana, al 35% dels projectes, contractes o comandes.

Pel que fa al sector cooperatiu agroalimentari, aquest no ha deixat d'estar actiu durant la crisi de la COVID-19, ja que es tracta d'una activitat essencial i bàsica, tot i que en un entorn incert i amb entrebancs, i amb bastantes diferències segons el sector d'activitat, molt condicionat tant per la

disponibilitat de mà d'obra com pels canals de distribució (ja que els hotels, restaurants i cafeteries han estat tancats durant llargs períodes i, quan han estat oberts, ho estan fent amb restriccions a l'activitat) i les possibilitats d'exportació dels productes. El sector d'activitat que més s'ha vist afectat d'aquesta branca del cooperativisme és precisament aquell que és menys essencial, el de la planta viva, on la caiguda total de consum del producte, està portant a una part important de les empreses a una situació de fallida.

En relació a les persones ateses en el Tercer Sector Social, els informes de La Confederació i de La Taula identifiquen que, en conjunt el nombre de persones ateses s'ha mantingut estable. La Confederació calcula que la diferència de persones ateses a l'abril de 2020 és d'1 punt inferior respecte a l'abril de 2019. L'informe de la Taula també ha observat aquesta mateixa pauta a les entitats del tercer sector de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, quantificant l'augment de persones ateses és de l'1,1%, essent l'afectació sobretot en l'àmbit d'intervenció de les necessitats bàsiques. Tot i això, aquest increment ha afectat només a un terç de les entitats que, al març, havien hagut d'assumir un increment de gairebé el 50% de les persones ateses en relació a la mateixa data de l'any passat.

4.3 Impacte econòmic-financer

L'impacte econòmic de la crisi arriba tant per la reducció d'ingressos com per l'increment de la despesa. La Confederació estima que la **pèrdua d'ingressos** en el Tercer Sector Social, com a conseqüència de l'aplicació de les mesures preventives per fer front a la Covid-19, supera els 593M€. La pèrdua d'ingressos s'atribueix a situacions de tancament de serveis i activitats, a la suspensió de projectes, al sosteniment de places privades buides que no es poden cobrir en compliment de mesures preventives, a la suspensió de campanyes de captació de fons, o la pèrdua d'oportunitats per activar nova activitat, entre d'altres. I tanmateix, el 67,2% de les organitzacions que han hagut de suspendre contractes han mantingut l'activitat per donar servei a les persones usuàries.

Pel que fa als **sobrecostos** que han assumit les organitzacions i empreses del Tercer Sector Social per fer front a la COVID-19, La Confederació estima que ascendeix a gairebé 84M€, empleats sobretot en la compra de materials de protecció (55,1%) i en contractació de personal (28,7%), a més de l'adequació al teletreball, o l'adequació de les instal·lacions.

A dues de cada tres cooperatives de treball els ha disminuït la **facturació** durant l'estat d'alarma, afectant amb molta incidència en el 38,3%, amb bastanta incidència en el 46,8% i amb poca incidència en el 14,9%. A l'altre extrem, a un 10% de les cooperatives de treball els ha augmentat la facturació en aquest mateix període, amb poca incidència de l'augment en el 71,4% dels casos. A la meitat de les cooperatives de treball, la situació actual els ha generat un **problema de tresoreria** (28,6%) o preveuen que tindran el problema en breu (30%). Les opcions més esteses per fer front a aquests problemes de tresoreria són la reducció de despeses fixes (56,8%), els ajustos de sou o fraccionament en el pagament de sous (51,4%) i la polissa de crèdit ja contractada (45,9%).

Un altre sector que pot exemplificar les despeses i sobrecostos generats per la COVID-19 són les cooperatives d'ensenyament. A l'enquesta de la FCEC es recull que, de mitjana, les escoles s'han gastat 2.387€ en contractació de personal, 925€ en substitucions de baixes IT, 4.127€ en la compra de materials de protecció, 1.321€ en la compra de material per facilitar el teletreball i 1.907€ en altres conceptes relacionats amb la COVID-19. En total, es quantificava unes pèrdues econòmiques, entre març i juny, d'aproximadament 90.345€ per escola.

El 61% de les organitzacions de la XES també preveu que a finals d'any haurà tingut uns ingressos inferiors als de l'any 2019. La manera més habitual per entomar l'impacte econòmic ha estat el manteniment de les despeses de personal i compensar la davallada d'ingressos retallant-ne altres, bàsicament les compres, i alleugerint les tensions de tresoreria amb fons propis.

En relació als diferents **mecanismes financers** utilitzats per les organitzacions de l'ESS, les organitzacions i empreses de l'Economia Solidària i del Tercer Sector Social han fet front a la crisi sobretot amb fons propis (64,3% i 58,7% respectivament), mentre que entre el Cooperativisme i el Mutualisme el percentatge de les que han optat per aquest mecanisme ha estat menor. En el Cooperativisme s'ha optat per préstecs o crèdits en un 38%, mentre que les organitzacions i empreses del Tercer Sector Social ho han fet en un 24,8% i les de l'Economia Solidària en un 13,2%. Els percentatges més baixos es troben en recórrer als propis fons solidaris de l'ESS, sense que en cap dels tres casos s'hagi arribat al 2% d'organitzacions. En el Mutualisme no ha hagut necessitat de recórrer a mecanismes financers per fer front a la crisi de la COVID-19.

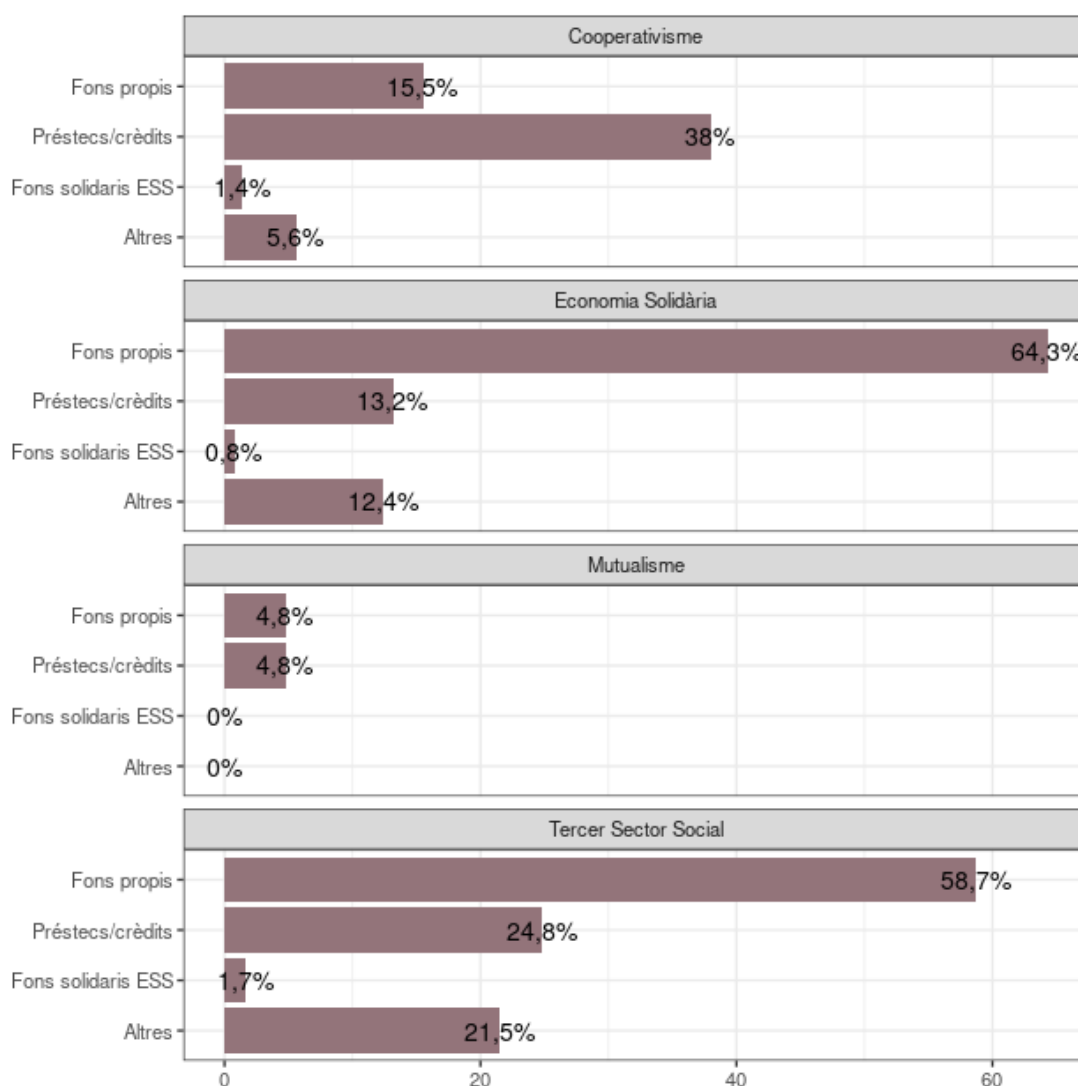

Figura 4.5: Percentatge d'organitzacions que han utilitzat diferents mecanismes financers per fer front a la COVID-19

El 43,4% de les organitzacions i empreses de La Confederació estima que l'impacte que tindrà la crisi a nivell econòmic serà negatiu.

En el cas de les cooperatives de treball, un 17,4% creu que la facturació disminuirà després de la crisi, un 56,5% que es passarà per un lent augment i un 21,7% que seguirà igual que durant la crisi. Només el 4,3% creu que la facturació augmentarà ràpidament.

Les Mutualitats, per la seva banda, han fet un esforç per facilitar als seus assegurats que no hagin de donar-se de baixa. Tot i això, les baixes s'han donat, en menor mesura del que es podria haver esperat, i els impagaments de quotes semblen, de moment, controlats i assumibles, havent-se detectat, en algun cas, un increment de les altes de persones assegurades.

En el cas de les cooperatives agràries, apunten que l'escenari de recuperació és incert i que, tot i que els analistes indiquin que previsiblement la sortida de la crisi hauria de ser més ràpida,

per al seu sector seran rellevants diferents aspectes, com per exemple la duració de la situació, el nivell de desocupació, l'impacte en el conjunt del teixit productiu, el grau de sincronització de la recuperació de les diferents economies europees, i del món, i les mesures aplicades per les diferents administracions.

4.4 Respostes a la crisi

Des de la pròpia Economia Social i Solidària s'ha actuat per donar sortida a les necessitats que la crisi ha generat, i genera, a la societat. El 73,2% del Cooperativisme, el 72,1% de l'Economia Solidària i el 23,8% del Mutualisme, afirmen que han participat o impulsat xarxes, iniciatives o respostes col·lectives a les diferents necessitats socials sorgides durant el confinament.

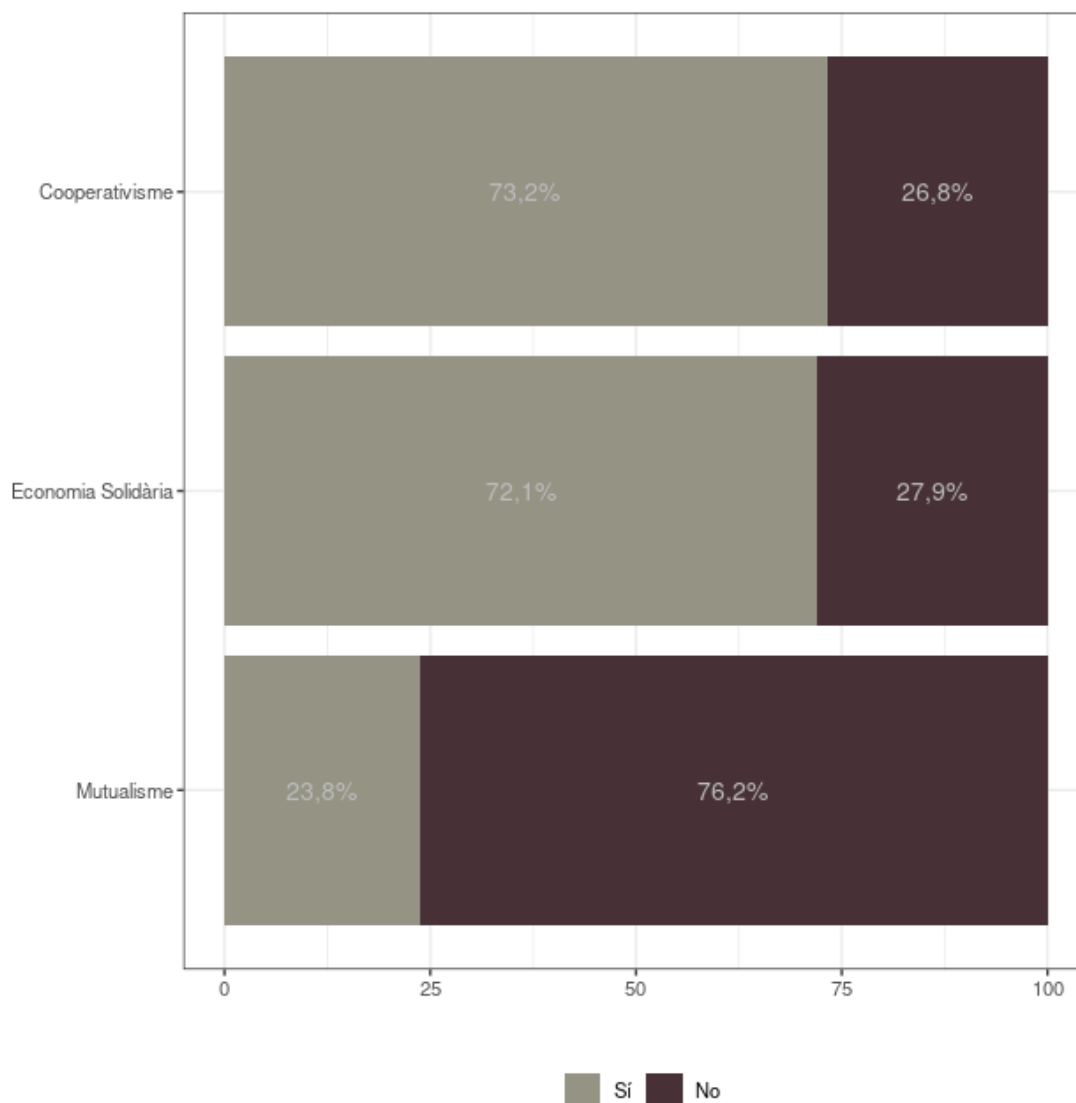

Figura 4.6: Percentatge d'organitzacions que ha participat en xarxes / iniciatives / respostes col·lectives a les diferents necessitats socials sorgides durant l'estat d'alarma

A banda del suport mutu econòmic entre les organitzacions de l'ESS, des de la XES s'identifiquen tres àmbits en les que s'han donat les respostes:

1. Emergència sanitària
2. Emergència sociocomunitària
3. Emergència socioeconòmica

El propi informe COVID-19 de la XES en destaca algunes d'aquestes propostes, tal i com també es pot trobar en el lloc web de la Confederació de Cooperatives de Catalunya, amb el seu apartat de "bones pràctiques cooperatives per fer front a la COVID-19", i al lloc web de la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya, amb el seu apartat "les cooperatives front al coronavirus".

Un altre de paper clau de les entitats que formen part de l'AESCAT és la funció de pressió davant les administracions públiques, així com la facilitació de les organitzacions de base de trobar sortida a les seves necessitats. En aquest últim sentit, a l'informe de la XES les organitzacions destaquen la tasca realitzada en l'assessorament, acompanyament i formació socioempresarial, així com en els recursos informatius aportats que han ajudat a filtrar i comprendre tota la informació que anava arribant en el context d'estat d'alarma.

Les diferents entitats representatives han demanat a les seves organitzacions sòcies què necessiten per afrontar aquesta situació, tant de forma interna com de forma externa. Les respostes de les organitzacions de la XES i de la Confederació, a preguntes semblants, han obtingut respostes també semblants.

En el cas de les organitzacions i empreses de l'Economia Solidària, les demandes més recurrents, seleccionades per més del 30% de les organitzacions, són **línies d'ajudes directes i específiques per a les empreses i entitats de l'ESS** (36,4%); **ajudes de caràcter laboral**, com per exemple exempcions de quotes de la Seguretat Social (35,7%); i **garantir els pagaments pendents per part de les administracions públiques**, per serveis prestats o per subvencions concedides (31%).

En el cas del Tercer Sector Social, les demandes més recurrents són incrementar la partida econòmica de la Generalitat de Catalunya dirigida a serveis socials i d'atenció a les persones en els pressupostos 2020¹ (56,2%) i **ajuts directes i específics per compensar els sobre costos i les pèrdues econòmiques derivades de la crisi** (44,6%).

Segons el baròmetre metropolità de La Taula, per les organitzacions del Tercer Sector Social de l'Àrea Metropolitana de Barcelona les tres mesures més necessàries per fer front a la Covid-19 són: reconeixement ciutadà de l'entitat; interlocució i treball en xarxa amb administracions i entitats per la detecció i resposta de necessitats socials; i incidència política davant les administracions locals.

Les Mutualitats són les organitzacions que menys mesures de les proposades han seleccionat, destacant la concessió d'ajuts directes i específics per compensar els sobre costos i les pèrdues econòmiques derivades de la crisi, la venda i comercialització, les ajudes fiscals i el suport mutu (totes elles amb un 29,4%).

El Cooperativisme, mitjançant un qüestionari de CoopCat, expressa molt majoritàriament (77%) la necessitat d'agilitzar l'administració, ja que moltes cooperatives es trobaven amb traves burocràtiques perquè alguns registres o oficines de tràmits estaven inoperants o bé eren molt lents resolent necessitats. A més, també destaquen la necessitat d'incrementar la despesa pública (44%), de més suport a la intercooperació (34%), de suport a la venda i comercialització (28%) i d'ajudes fiscals (20%).

La Federació de Cooperatives de Treball ha recollit quins són els reptes de les seves organitzacions de cara a noves onades o futures crisis com aquesta. La comercialització s'ha identificat com el primer repte (43,9%), seguida de la gestió de les càrregues de treball (40,9%) els serveis/productes

¹A la figura 4.7, es correspon amb l'ítem "Increment despesa (2)".

oferts (34,8%), la gestió de la tresoreria (31,8%) i la gestió i millora de les formes de treballar (30,3%).

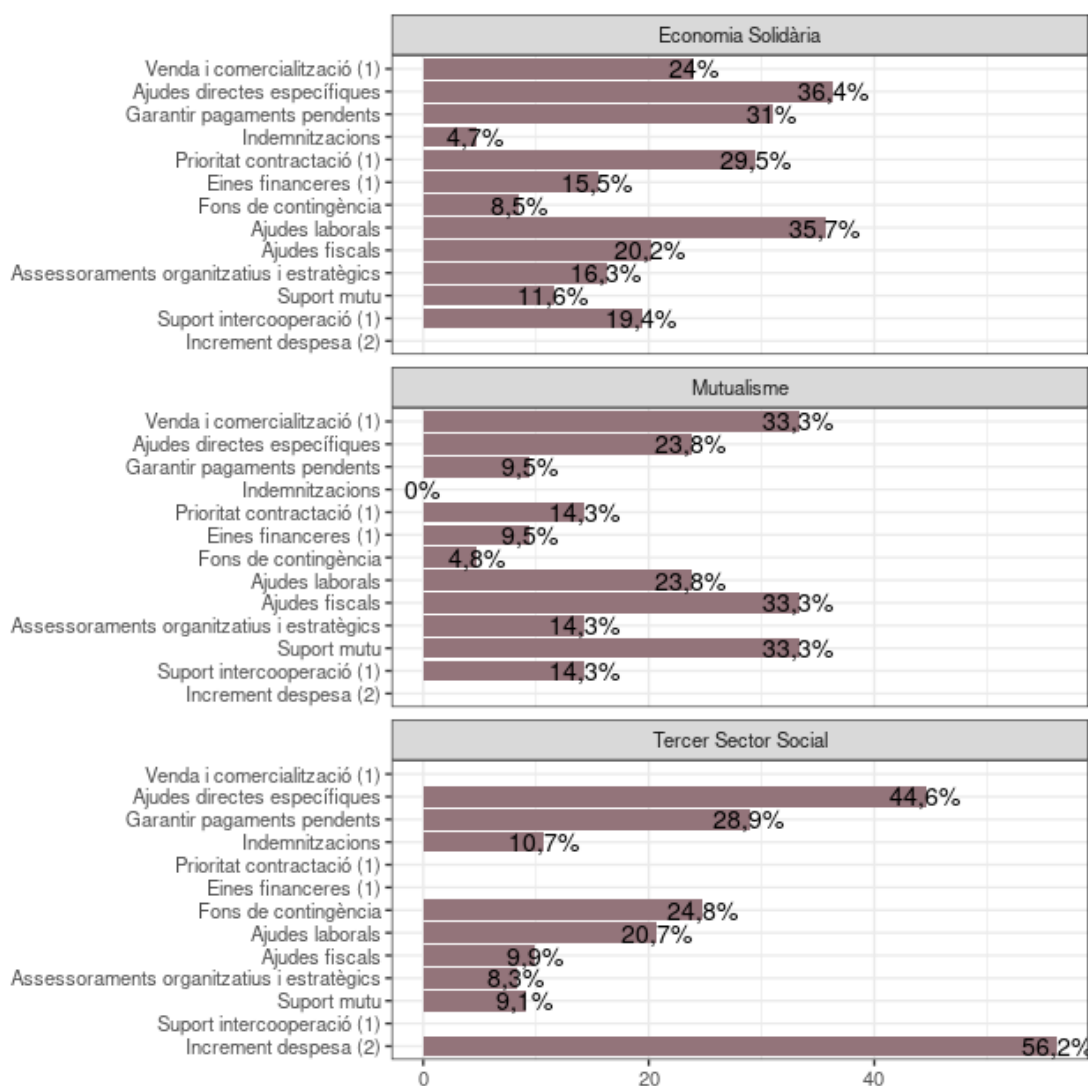

Figura 4.7: Percentatge d'organitzacions que han identificat cadascuna de les diferents mesures proposades com a necessàries per fer front a la COVID-19

Notes al gràfic:

- (1) Aquestes opcions de resposta no han estat preguntades al qüestionari de La Confederació.
- (2) Incrementar la partida econòmica de la Generalitat de Catalunya dirigida a serveis socials i d'atenció a les persones en els pressupostos 2020, només ha estat preguntada al qüestionari de La Confederació.

5. Conclusions

La COVID-19 ha tingut una gran repercussió a l'economia social i solidària, tant sobre les persones com sobre l'activitat i les finances. I ha tret de nou el millor d'ella per trobar solucions imaginatives a la crisi. Els estudis realitzats semblen indicar que són dos els factors que han influït més en l'impacte: d'una banda, el tipus d'activitat que es realitza, i si aquesta és una activitat essencial, o bàsica, o si és imprescindible la presencialitat. De l'altra, la fortalesa econòmica de les organitzacions, i la seva capacitat de mobilitzar recursos propis o recursos financers.

En termes generals, les organitzacions de l'ESS que menys s'han vist afectades, en termes econòmics, pels efectes de la crisi són les que han prestat serveis essencials, ja que la seva activitat ha perdurat durant els moments més crítics de la pandèmia. Això sí, no sense haver d'assumir un cost d'adaptació, tant en la formació sobre protocols com en l'obtenció de materials de protecció.

Impacte sobre les persones

Les organitzacions que no requereixen de presencialitat per treballar han pogut reconduir la seva activitat fora de les oficines, tot i que han estat molt condicionades per l'activitat i les casuístiques dels clients. Precisament, la mesura que més han implementat les organitzacions de l'ESS per fer front a la COVID-19 ha estat el teletreball. Hi ha efectes col·laterals del teletreball, sobretot quan es té la logística i la infraestructura preparades per fer-ho, que han estat detectats pels diferents estudis i que és interessant de tenir en compte. Ho són, per exemple, la diferent afectació del teletreball a les plantilles, generant també diferències per gènere; la disponibilitat de la infraestructura necessària i l'adequació d'aquesta a les necessitats reals del lloc de treball, tenint en compte la protecció de riscos laborals durant el teletreball; la flexibilització o reducció de la jornada laboral; o la gestió emocional de les persones i els equips, atenent a les necessitats de cura personals i comunitàries.

La segona mesura més aplicada han estat els ERTOS, afectant a aproximadament el 30% de les organitzacions, excepte en el cas de les Mutualitats. Gairebé la totalitat dels ERTOS s'han realitzat per causes de força major. L'afectació en les plantilles ha variat bastant depenent del tipus

d'activitat, sense que les dades ens deixin quantificar de petita aquesta afectació quan s'ha produït. El que sí que mostren els estudis realitzats és que no totes les organitzacions que els han hagut d'aplicar han complementat el salari a les persones afectades i, en cas d'aplicar-se, no sempre ha estat al conjunt de la plantilla.

La tercera mesura més aplicada per les organitzacions ha estat la reducció de jornada, utilitzada per entre el 15% i el 20% del total, amb l'excepció de les Mutualitats, seguida per la realització de vacances pagades, la reducció de salaris i els acomiadaments. Aquesta última és la mesura menys aplicada. Tot i això, alguns dels estudis han detectat reduccions de les plantilles laborals, en moments puntuals de la crisi, de fins el -38%, una part degut a la finalització de contractes d'obra i servei de personal en projectes que han quedat parades o cancel·lades. També s'ha detectat que l'afectació de la disminució de les plantilles ha perpetuat també les diferències de gènere, amb una afectació major a les dones que als homes.

Impacte sobre l'activitat

Pel que fa a l'activitat, on més s'ha hagut d'aturar, de forma parcial o total, és entre les Cooperatives, arribant a estar afectades el 43,7% de les organitzacions. S'ha de tenir en compte que, com ja hem comentat, l'aturada ha estat molt relacionada amb el tipus d'activitat i la classificació de la mateixa, però també amb les característiques i necessitats dels clients.

Tot i que en el cas de les activitats essencials s'hagi mantingut l'activitat, hi ha diversos factors a tenir en compte, com els riscos que ha comportat per les persones la presencialitat, la necessitat d'adequació de la infraestructura i les eines i materials, la realització de PCRs a les persones treballadores o les dificultats en la contractació de personal.

L'aturada general de l'estat d'alarma, i els següents estats de desescalada i reescalada, han dificultat també la relació amb els clients i l'obtenció de nous clients, però també el manteniment de projectes. Una part important de les organitzacions han patit cancel·lacions o aturades a projectes, tant contractats per les administracions públiques com per particulars, essent una petita part la que ha vist incrementada la seva activitat, tot i que amb una incidència petita en el conjunt de l'activitat.

L'augment global de persones ateses pel sector social ha estat reduït, tot i que focalitzat en alguns col·lectius i activitats, sobretot en l'àmbit de les necessitats bàsiques, on, de forma específica, ha arribat a suposar un 150% de l'activitat en un període de normalitat.

Impacte econòmic-financer

L'impacte econòmic i financer també ha estat desigual entre les organitzacions de les diferents entitats. Reduccions en els pressupostos del 10%, disminució en la facturació, tensions de tresoreria, sobre costos a les organitzacions, per materials de protecció, contractació de personal, inversions en adequació, activitats suspeses o aturades que han comportat deixar de guanyar quantitats substancials de diners i previsions de pèrdues al finalitzar l'any. Un panorama complicat realitzat amb les primeres previsions sobre l'afectació de la pandèmia, sobretot si es té en compte que aquestes repercussions venen acompanyades, en el cas del tercer sector social, d'un infrafinançament estructural i una alta dependència de les administracions, tant per contractes com per subvencions.

Per fer front a aquesta situació produïda per la COVID-19, les organitzacions han utilitzat diversos mecanismes financers. Les organitzacions de l'Economia Solidària i del Tercer Sector

són les que més han utilitzat fons propis, una font de finançament que s'esgota de forma ràpida reduint-ne la seva capacitat d'actuació en el futur. Les Cooperatives són la família que més han utilitzat préstecs i crèdits, mentre que les Mutualitats, gairebé de forma majoritària, han respost que no han hagut d'acudir a fonts de finançament extraordinàries per fer front a les despeses.

Respostes a la crisi

Per últim, una part molt important de les organitzacions han participat en xarxes, iniciatives o respostes col·lectives a les diferents necessitats socials sorgides durant l'estat d'alarma. La resposta des de les organitzacions no solament ha consistit en fons de solidaritat econòmica, sinó que també s'han fet propostes per donar resposta a l'emergència sanitària, sociocomunitària i socioeconòmica. Són diversos els repositoris de propostes i pràctiques en aquest sentit.

En relació a quines mesures necessitarien les organitzacions per part de les administracions públiques, les més seleccionades són les línies d'ajudes directes i específiques per a les empreses i entitats de l'ESS, el suport a la venda i comercialització, les ajudes de caràcter laboral i garantir els pagaments pendents per part de les administracions públiques, per serveis prestats o per subvencions concedides.

La resposta amb la que hi ha més acord entre les organitzacions de la Confederació és a la necessitat d'un increment de la partida econòmica de la Generalitat de Catalunya dirigida a serveis social i d'atenció a les persones en els pressupostos (opció que no va ser proposada a la resta d'entitats).

6. Recomanacions

A partir de la visió de conjunt sobre l'impacte de la COVID-19, les entitats sòcies de l'AESCAT es plantegen un conjunt de recomanacions que han d'ajudar tant a fer front a les conseqüències de la pandèmia com a enfortir l'economia social i solidària de cara a altres períodes de crisi. A continuació s'anuncien aquestes mesures, agrupades en els tres eixos d'estructuració de l'informe.

Per les persones

- **Creació, manteniment i consolidació d'ocupació.** És necessari l'impuls de mesures i la generació d'instruments que permetin la creació, el manteniment i la consolidació de l'ocupació. Hi tenen un paper destacat tant l'administració pública, amb polítiques actives i àgils, i implementant mesures orientades a facilitar la reconversió productiva de l'ESS en el context de disrupció total de mercat; com la pròpia economia social, amb la generació d'espais d'intercanvi d'experiències i bones pràctiques per a l'assoliment d'aquests objectius.
- **Reduir greuges generats pels ERTO.** En una situació com la causada per la pandèmia, en la que l'activitat ha hagut d'aturar-se per causes exògenes a les empreses, és molt important trobar suport per minimitzar els greuges que les empreses i, en última instància les persones, puguin patir. En un context com el de l'economia social i solidària, en què les persones es posen al centre i les empreses són sense ànim de lucre o amb lucre limitat, mesures com els ERTO han ajudat al manteniment de llocs de treball. Tot i això, és important trobar aquells mecanismes que permetin minimitzar les conseqüències negatives.
- **Suport al teletreball.** Perquè l'adaptació al teletreball es faci amb totes les garanties de protecció social, econòmica i de riscos laborals, tot i la introducció sobtada i a gran escala d'aquest sistema de treball. És necessària la implementació de línies de suport, a partir de finançament lligat a la inversió, que ajudi a fer front a les despeses imprevistes.
- **Consolidació dels espais de suport mutu.** Socialització de les emocions i de les situacions personals a l'entorn de treball. Les pràctiques que s'han posat en marxa de generació d'espais i mecanismes per compartir les emocions i les situacions personals a l'entorn de treball s'haurien d'estendre al conjunt de les organitzacions de l'economia social. És necessari

generar espais que permetin compartir les experiències i les bones pràctiques amb l'objectiu d'estendre-ho al conjunt de les organitzacions i, en especial, tenint en compte el suport als col·lectius més vulnerables.

Per l'activitat

- **Mantenir els serveis essencials en marxa.** Garantir que l'activitat dels serveis essencials, aquells vinculats de forma més directa a l'estat del benestar i a la garantia de drets, així com aquells que són considerats bé essencial, no s'aturi fins i tot en els moments més crus de la pandèmia, tot i garantint les mesures necessàries de seguretat socio sanitàries.
- **L'Economia Social i Solidària com a agent social.** Impulsar la coproducció de les polítiques públiques amb l'economia social i solidària a tots els nivells polítics com la manera de donar una resposta més propera i aterrada a les necessitats socials del moment. Aprofitar el coneixement i l'arrelament del teixit social i socio-empresarial per encaminar la recuperació econòmica i social.
- **Infraestructura digital.** Garantir la infraestructura necessària per connectar-se a internet en condicions òptimes per la realització de teletreball i la teleformació. Les administracions públiques han d'actualitzar les infraestructures, minimitzant l'impacte en el territori, com a mesura d'urgència, per assegurar que el teletreball i la teleformació sigui possible en tot el territori, minimitzant els greuges generats en zones extra-àrea metropolitana i contribuint a reduir la bretxa digital.
- **Software adaptat i lliure.** Promoure la disponibilitat del software necessari per al teletreball. S'ha de fer un esforç per la generació i homologació de programari lliure que cobreixi les necessitats empresarials, relacionals i de gestió, tant productives com reproductives i societàries, apostant pel finançament a la generació de programari lliure tant des de les universitats catalanes com des de la pròpia economia social.
- **Intercooperar per resistir.** Promoure la intercooperació com a manera de compartir i sumar esforços en moments adversos.

Per la situació econòmico-financera

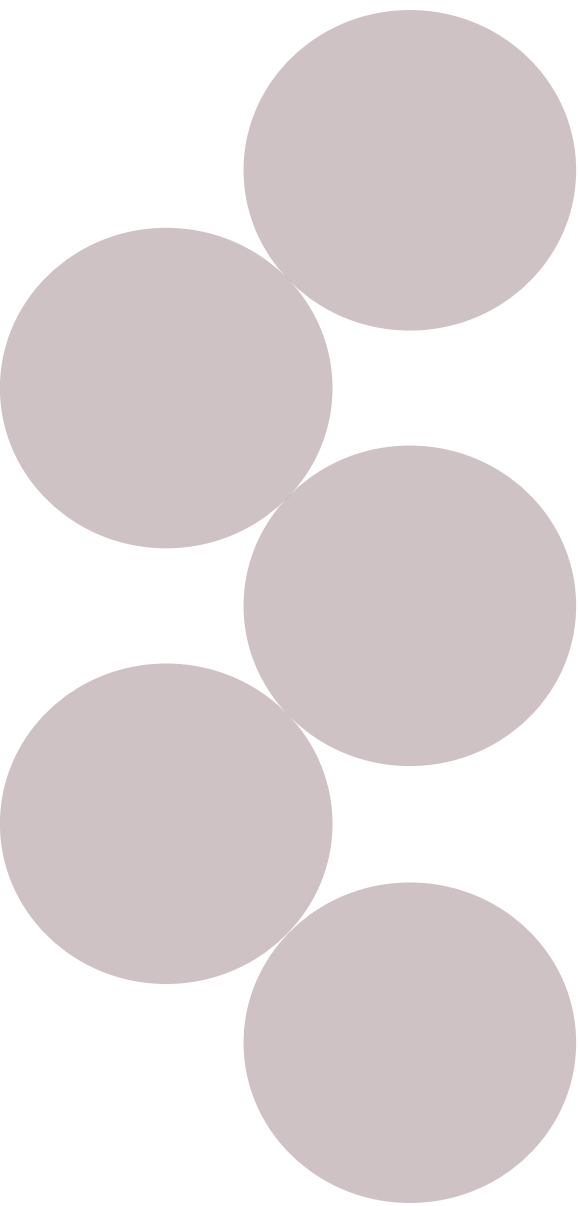
- **Preveure les despeses associades a la pandèmia.** Assegurar que els contractes o les subvencions s'adeqüen a les necessitats de la gestió en temps de pandèmia, per tal de poder cobrir els sobre costos derivats de la situació.
- **Fer front a les obligacions reconegudes.** Resoldre d'immediat el deute de les administracions públiques amb les organitzacions de l'economia social i solidària, ja sigui per la prestació de serveis (pagament de factures) com per les subvencions executades i degudament justificades. Aquesta és una mesura que no implica un increment pressupostari per les AAPP (són recursos ja compromesos i pressupostats) i que resoldria bona part de les tensions de tresoreria del sector.
- **Enfortir l'estructura econòmico-financera de l'ESS.** Millorar el finançament de les entitats i empreses de l'economia social i solidària per donar-los estabilitat i capacitat per fer front a situacions de crisi, com la causada per la COVID-19, amb, per exemple, l'establiment de línies de suport a la inversió per l'adequació d'infraestructures i espais per ajustar-se al nou context. Impulsar un sistema financer orientat a les persones i al teixit productiu, promovent la complicitat de les finances cooperatives i ètiques, mitjançant fons nacionals i instruments que millorin l'accés al finançament i a la capitalització de l'economia social i solidària.

- **Afavorir la conversió cooperativa d'empreses mercantils.** Crear un fons de garantia, com també recursos formatius i d'acompanyament, que recolzin les empreses mercantils i altres formes jurídiques, bé en concurs de creditors bé amb manca de relleu generacional, amb voluntat de continuïtat sota models de l'ESS.

Les recomanacions i les mesures proposades en aquest document se sumen, i mantenen coherència, amb les reivindicacions i demanes realitzades des de l'AESCAT en favor d'un model econòmic basat en una economia plural i transformadora. En aquest sentit, és necessari tenir en compte tant la proposta de bases de la llei d'economia social i solidària, presentades l'octubre de 2020, com les 10 mesures de reconeixement i reactivació de l'Economia Social i Solidària catalana, presentades el 11 de desembre de 2020 i que poden consultar-se a l'annex d'aquest document.

A. 10 mesures per l'ESS

**Eleccions al Parlament de Catalunya
14 de febrer de 2021**

**10 mesures de reconeixement i
reactivació de l'Economia Social i
Solidària catalana**

Associació Economia Social Catalunya

Des de l'Associació Economia Social Catalunya (AESCAT) destaquem que davant l'actual emergència sanitària, social i econòmica, Catalunya es troba amb una part important del teixit socioeconòmic greument afectat i d'altres amb grans dificultats. Les acumulacions d'emergències dels darrers anys afegides a les que estem patint actualment -sanitària, climàtica, social, econòmica- fan insostenible la continuïtat de les polítiques socioeconòmiques poc orientades a l'interès general.

Cal erigir i compartir un **nou model econòmic basat en una economia plural transformadora**. Dirigit a satisfer equitativament les necessitats econòmiques, socials i culturals del conjunt del país; a proporcionar salut, renda, cures, habitatge, alimentació, educació, proveïments energètics i protecció social de forma universal; a garantir el conjunt de béns i serveis necessaris per la reproducció social i la dignitat de la vida.

Cal reorientar-nos i reorientar el sistema econòmic cap una **Economia per la Vida**, vers institucions socials amb més capacitat de servir el bé comú i arrelades al territori, com són el sector públic, el cooperativisme, el mutualisme, el tercer sector i el conjunt de l'economia social i solidària, el sindicalisme, el treball reproductiu i les cures, i el sector privat d'empreses que actuen amb coresponsabilitat i ètica social.

Des de l'AESCAT proposem **10 mesures de reconeixement i reactivació de l'economia social i solidària catalana**:

1. Activació de mesures de rescat per a l'ESS que ajudin a minimitzar els impactes derivats de la crisi Covid19

Les organitzacions de l'economia social i solidària son generadores d'activitat econòmica i d'ocupació, amb prop de 140.000 persones contractades, està patint, com molts altres sectors, els efectes econòmics de la crisi sanitària. És necessari impulsar mesures de suport per minimitzar l'impacte econòmic de la pandèmia en aquestes organitzacions que opten per una economia al servei de les persones i orientada al bé comú.

2. Tramitació i aprovació de la Llei de l'Economia Social i Solidària de Catalunya

Elaboració, tramitació i aprovació de la Llei d'Economia Social i Solidària de Catalunya, d'acord amb el [document de bases](#) acordat entre l'Associació Economia Social Catalunya i el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. El document de bases va ser presentat públicament, i en seu parlamentària, el passat dia 11 de desembre de 2020. Es tracta de l'impuls d'un marc normatiu que reconegui l'economia social i solidària i la seva voluntat per transformar l'economia.

3. Creació del Consell Català de l'ESS

Creació d'un espai de diàleg i governança de l'ESS amb l'administració de caràcter paritari i transversal. Aquest espai pot ser considerat el Consell Català de l'ESS i ha d'estar format pels diferents actors de l'ESS i les diferents administracions públiques implicades en el seu desenvolupament.

4. Reconeixement de l'ESS com un agent socioeconòmic als espais de concertació social

Reconeixement de les organitzacions representatives de l'ESS, com a interlocutors amb les administracions, fomentant també el seu reconeixement als diferents nivells de l'administració pública per potenciar polítiques econòmiques de país que fomentin els valors de l'ESS per avançar cap a una economia més democràtica, equitativa, solidària, sostenible i feminista.

5. Accions de sensibilització i formació vers l'ESS

La consolidació de l'ESS a Catalunya passa per la formació a tota la ciutadania sobre els valors de l'ESS. Aquestes pràctiques i continguts han de ser d'ampli abast i d'aplicació a totes les etapes del sistema educatiu i acadèmic. També cal vetllar per la presència de l'ESS en els mitjans de comunicació públics, d'àmbit nacional i local, en qualsevol tipus de format escrits, radiats o audiovisuals, també en la vessant digital.

6. Promoció de la creació i l'enfortiment de l'ESS

Desenvolupament de polítiques de foment de l'ESS que incloguin estratègies i actuacions per facilitar la creació i el desenvolupament de les entitats de l'economia social i solidària.

Promoció de l'ESS com una forma d'emprendre de manera innovadora i sostenible amb l'establiment d'eines i mecanismes per promoure la innovació i la recerca en totes les seves formes entre les entitats de l'ESS.

7. Promoció del mercat social i la integració econòmica

Promoció de la creació d'un mercat social català, fomentant el consum i l'estalvi responsable entre la ciutadania i els diferents agents econòmics i promovent la intercooperació entre les entitats de l'ESS. Aquest mercat social ha d'incloure els diferents àmbits desenvolupats per les entitats de l'economia social i solidària, com producció, consum, habitatge, prestació de serveis, mutualisme, serveis d'atenció a les persones, etc.

Per fomentar el mercat social, l'administració, en tots els seus àmbits i nivells, prioritzarà la compra de béns i serveis dins el mercat social.

8. Foment de la innovació en les organitzacions de l'ESS

Implementació d'eines i mecanismes per promoure la innovació i la recerca en totes les seves formes entre les entitats de l'ESS, incloent la innovació social i les noves respostes als reptes socials.

9. Impuls de nous mecanismes de col·laboració pública, social i comunitària

Impuls de la compra pública responsable i promoció de nous marcs de relació més enllà de la contractació que prioritzin la qualitat dels serveis per sobre del preu, mitjançant eines com la concertació público-social-comunitària en els serveis públics: serveis a les persones, gestió d'equipaments, manteniment, abastiments, lleure, assegurances, etc.

10. Facilitar l'accés als fons Next Generation a l'ESS.

Assegurar que almenys el 10% dels diversos fons que integren el Next Generation de la UE i que seran administrats, directa o indirectament, per part del Govern de la Generalitat, es destinin a polítiques de promoció i creixement empresarial de l'economia social i solidària.

L'Associació Economia Social Catalunya (AESCAT) som una organització sense afany de lucre que agrupa les principals plataformes de representació de l'economia social de Catalunya:

L'AESCAT aglutina a 7.422 organitzacions, 139.202 persones treballadores, una base social de 2,5 milions de persones (socis cooperativistes, socis d'entitats, mutualistes...) i suposa una facturació de 7.853 milions d'euros.

Complementem aquestes mesures amb les que han proposat cadascuna de les organitzacions que formen part de l'AESCAT:

- Propostes del Tercer Sector Social de Catalunya davant les eleccions al Parlament de Catalunya del 14-F 2021.
La Confederació Empresarial del Tercer Sector Social de Catalunya ([pdf](#))
- Mesures per a una economia cooperativa. Eleccions al parlament de Catalunya 2021.
Confederació de Cooperatives de Catalunya ([pdf](#))
- Propostes electorals de la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya per a les eleccions al Parlament de Catalunya del 14 de febrer de 2021 ([pdf](#))
- 25 Mesures per fomentar l'ESS. Xarxa d'Economia Solidària (XES) ([pdf](#))

**Economia Social
Catalunya**